

Фото Любові Голоти

ЯК ЛЮБИТИ ШЕВЧЕНКА?

Любов ГОЛОТА

Ні 23 серпня, коли на реставрацію та нову експозицію, створену ТАМ "Л. Скорик", прийшли подивитися перші запрошені, ні 24 серпня, коли Музей Шевченка відвідав президент В. Ф. Янукович у супроводі адміністративного корпусу, представників влади Черкащини, діячів літератури й мистецтва, мас-медіа, я й не намагалася потрапити. Час виходу газети дозволяв мені приїхати в Канів, коли можна в відносній самоті обійти зали. Неупереджено розглянути кожн експонат, пригадати, як було "до" і порівняти, як стало "після". Отже, 27 серпня, в п'ятницю, я прийшла до Музею, який знає не лише вся Україна, але й весь світ. Білі стіни й колони, музей став вищим, ніяких оздоб, лише напис "Музей Т. Г. Шевченка" та високий мансардний дашок і червона черепиця на даху. Автоматично відкриваються двері й я опиняюся у просторому холі, де все сяє і блищить — гранітна сіро-чорна підлога, скло, кам'яні сходи на другий поверх, вікна, величезний скляний куб, у якому теж блищить камінь, який велено величати наріжним, вкритий червоною китайкою... Перше враження — я зовсім в іншому музеї, ніж в тому, де вперше побувала школяркою 1965 року. А згодом ще десятки разів — за різних часів і обставин, але завжди впізнавала його світло. Сонячність, якою було просякнuto простір, атмосферу, саму тривимірність часу — минулого, сьогоdnішнього, майбутнього, поволі входила в твоє ество і висвітлювала лица, серця, душі. Оця сонячність кудись поділася, витіснена блиском і новизною, приглушена сіро-білими стінами, чорно-сірими дзеркалами гранітної підлоги. Шик і блиск, який пасував би світовим офісам, банкам, міжнародним аеропортам, врешті, меморіалові чи мавзолею, коли жертви і герої вже віднесені рікою часу на берег, якого не видно — так далеко, що за ними вже ніхто й не зап-

Редакція "Слова Просвіти" видрукувала чимало матеріалів, у яких ішлося про розвиток Шевченківського національного заповідника, про реставрацію Шевченкового меморіалу протягом останніх семи років. Ми не раз привертали увагу громадськості до подій на Чернечій горі в Каневі, зокрема й до надмірного затягування термінів реставрації. На жаль, розголосу ця важлива справа в суспільстві набула тільки тоді, коли музейники України, художники, письменники почали активно виступати з листами протесту проти проекту концепції та тематичної структури експозиції Меморіального музею Тараса Шевченка Шевченківського національного заповідника в Каневі. Починаючи з 27 числа цього року, "СП" друкувала статті й листи, автори яких зверталися до влади з проханням захистити Музей від знищення його національного колориту, наданого йому творцем Василем Кричевським та повернути образ музею-світлиці, про що мріялося і самому Кричевському, і хранителям Шевченкового меморіалу в Каневі, і тисячам тисяч українських громадян, які вважали, що Кобзареві, нарешті, "поставлять хату і кімнату" з допомогою "Укрреставрації", яка теж обіцяла зробити все для збереження і відновлення задуманого Василем Кричевським національного образу Музею, який для українців більше ніж музей — поруч з ним могила батька нації.

Плин часу свідчить: проща до Тараса є ні інтересанством, ні ритуалом. Кожен із нас іде сюди, ведений тою мірою розуміння Шевченка, яку дають йому знання, переконання, почуття, врешті, самоідентифікація, магічність слова і пензля Тараса Григоровича, пошук істини, що виіскрюється рядком "В своїй хаті своя правда, і сила, і воля!"

Музей на Чернечій горі наче й справді та, своя хата, де осягаєш правду по своїй правді, силу — по власній силі, і відчуваєш оту волю, яку можеш додати до волі власного народу, розуміючи, що ти — лише зерно серед мільйонів "і мертвих, і живих, і ненароджених".

лаче; буденна людина тут стихає, але й піднесеність у ній не зроджується і вона тихо ковзає гранітним льодом у сірому туманці, що поволі оточує її, й ні величезні банери з портретами Кобзаря, ні напівпрозорі копії (такі ж величезні) робіт Шевченка не будять її уяви, не примушують стискатися від розчуленості серце, хіба що якесь школярське бажання зазирнути за ці банери (може, за ними щось найцікавіше?) або кинутися до вікон і потягти за шнурок сірого ролету, впустивши до зали сонце і зелень, і ріку вдалині... Не велено. Має бути так як є, тож терпляче озирайся навкруги і примушуй працювати своєю уявою: цвяхонки вербовою лозиною геніаль-

ного рядка "Зоря летить, як молодий Шевченко..." — може, залунають звуки салонної музики і на паркет (даруйте, на граніт) легко вилетить юний, ясноокий, легконогий завсідник петербурзьких салонів і дамський улюбленець — поет і художник, і...

Тарас Григорович іронічно всміхається у вуса, грізно дивиться з-під важких брів і відвертається, ховаючись під смушковою шапкою. "Він був сином кріпака, а ввійшов у царство Духа" — це геніальний Франко сказав про нього. А тут, серед шикі і блиску, наче засоромившись його кріпацтва і його мужикуватості, яких він не приховував, а іноді й підкреслював, аби подратувати салони, їх

вирішили приховати, замаскувати у напівсвітлі й напівтонах, в беземоційності моніторів і інсталяцій, в архітектоніці розкішного приміщення, в якому замість простору гуляє протяг...

Не космос, не велич, а тиха нудьга навіюваного тихенько закрадається в серце "і тихо хлипає сум", як сказав ще один класик, який, до речі, тут бував, і ні італійські палаццо, ні коринський мармур не завадили йому благословити скромну могилу батька українського слова. Ні розписів на стінах, ні вітражу з колосками, ні розеток на стелі — тканеві драпіровки і штукатурка, ті ж напівтони... Із залу в зал — не лаконізм метафори, не вишуканість мінімалізму, а скупість і убогість експозиції поволі розчаровують...

Втім, одразу кажу собі: якби такий палац з'явився в Києві, ти б раділа! Ти б сказала: українці можуть! Сіро-білий простір виставкового залу можна заповнити картинами і скульптурами сучасних митців, і вони кинули б виклик оцій беземоційності напівсвітла, заграли б у відблисках підлого! Тому, можливо, варто послухати не лише себе? Запитати у того, хто це все задумав і створив? Ви не повірите, але... Завершивши екскурсію я, абсолютно незаплановано, зустрічаю Ларису Павлівну Скорик! Архітектора, автора цієї експозиції, на чю адресу звучить чимало нарікань поруч із компліментами від влади.

ЛАРИСА СКОРИК: "НЕ ПО СЛОВАХ, А ПО ДІЛАХ!"

— Вітаю Вас! Мені просто неймовірно пощастило, Ларисо Павлівно! Я щойно оглянула музей і питань багато: експозиція незавершена, це очевидно. Отже, що Ви тут витворюєте?

— Витворюю? Витворювати не можна! Треба дістати експонати, бо їх фактично немає у Канівському музеї. Оце, що ми тут побачили, їх немає.

— Тридцять тисяч експонатів...

— Я не знаю, про які тридцять тисяч ви говорите, бо...

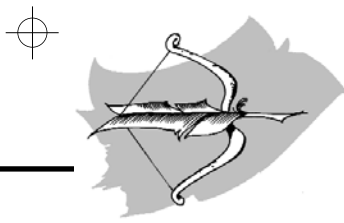
— ...це говорять працівники музею...

— ...ну хай вони і говорять, бо це все — не експонати, це є копії. Тобто оригінальних експонатів немає. А копії — ви бачите, у якому вигляді мають деякі документи — треба робити факсимільні копії, по повному порядку, якщо копії. Якщо музей не розпоряджається оригіналом, безперечно, виставляють копії, але факсимільні, справжні копії. Оригінал, особливо папір, не кожен може перебувати в експозиції — три місяці, до року. Тому роблять якісні факсимілі. Але! Музей тоді вартісний, коли оригінали копій є в цьому музеї. А в цьому музеї їх немає практично. Тому ці тисячі, про які говорять, це несерйозно. Тут є різноманітні перифотогографовані фотографії, збільшені, — тільки в останні дні мені вдалося, ми домовилися з музеєм, щоб вони купили в якогось колекціонера справжні листівки тих часів, на яких зображені Леся Українка, Михайло Коцюбинський, інші, хто відвідував музей. Тому, що нам запропонували на картонках наклеєні копії якихось фотографій. Ось бачите, нема фотографії Варфоломія Шевченка. Скільки я їх просила — жодної немає! А воно ж не може так бути! Скільки років музей існує і не дістати!

— Але, на мою думку, відсутність оригіналів компенсувалася свідченнями ставлення сучасників до Шевченка...

— Даруйте мені, народна творчість — це все чудово, але це не музей народно-прикладного мистецтва! Це є меморіальний музей, і ще 1947 року Хрущовим було підписано, що це є музей Могили — тобто, меморіальний музей і він має велику відмінність від усіх інших музеїв Шевченка, тематичних, присвячених Шевченку. Там, будь ласка, — є розмаїття композицій, є автентика, там є експонати, як в Національному музеї Тараса

Продовження на стор. 8

Продовження.
Початок на стор. 1

Шевченка. І, до речі, у тому музеї ми робили факсимільні копії. Цей музей дав нам зібрані, оцифровані матеріали, бо тут нічого нема! Як може бути, щоб сьогодні музей не мав оцифрованих фондів?! По сей день не має!

— **В експозиції присутні найсучасніші мультимедійні засоби, але не всі зможуть чи охочими користуватися.**

— Дайте час! Там все написано, там не треба довго кнопки шукати... Це не комп'ютери, доступ легкий і користуватися легко навчиться.

— **А оформлення залів банерами з автопортретами та малярськими роботами Шевченка... Де друкували ці банери?**

— У Києві, з тих оцифрованих матеріалів, які ми отримали в Національному музеї Т. Г. Шевченка, і з них ми зробили ці банери.

Ясна річ, що нам треба пильнувати за цим всім, бо це є перша черга експозиції, бо, практично, експозицію треба шукати по світу. Зараз уже ми замовляємо, а вже домовилися учора з ректором Львівської академії Андрієм Бокотеем і з нашим ректором Київської академії Андрієм Чебикіним, що наші молоді митці, передусім аспіранти і студенти, виконають шістьнадцять скульптур — гарних, красивих, на високому рівні, — і не гіпсових, а в бронзі, мармурі й у тому розкішному шклі, в якому працює Андрій Бокотей.

— **І де вони експонуватимуться?**

— Отут, в цьому залі Слави будуть стояти. Тобто живописний ряд буде доповнено цими скульптурами.

— **Я бачу тут картини лауреатів Шевченківської премії Антонюка, Гуменюка, Марчука, Франчука...**

— Те, що тут було! Є дві прекрасні роботи Манишина, вже покійного, вінчає ряд Сластіон, графіка його... Все, що можна було дістати!

— **Які далі плани?**

— Далі буде експозиція доповнюватися! До речі, матеріали подаються 25-ма мовами, так що будь-яка делегація може отримати інформацію. Ми майже розробили алгоритм цього наповнення, ці програми майже готові, а що стоюється моніторів, на які ці тематичні блоки подаються, то вони будуть доповнені написами.

— **Ларисо Павлівно, Ви займаєтесь реконструкцією музею, упорядженням Чернечої гори?**

— Тільки експозицією!

— **Ви в контакті чи в конфлікті з “Укрреставрацією”?**

— Ніби ви не знаєте! Якщо ви читали в газетях, то нащо я буду переповідати?!
— **Я так розумію, що до Вас звернулися як до “швидкої допомоги”...**

— До мене звернулися не як до “швидкої допомоги”, а принципово, ще на початку цього року. Там же два роки точилася боротьба за те, який проект переможе...
— **Переміг проект М. Яковини, М. Скиби, В. Вовкуна...**

— Так я вам скажу — проєкту ще не було жодного! Вовкуна там і близько не було! А от концептуальний підхід до вирішення музею на модерному рівні був. Це була група, яка звернулася до мене, щоб я підтримала ідею осучаснення цієї експозиції, бо вони ніяк не могли добитися — ніхто не міг добитися того, щоби не розмальовувати цей будинок в стилі сталінського ампіру квіточками. Коринський цей варіант. Ви ж бачите, який будинок, в якому стилі споруджений. Як Кричевський його спорудив, в якому

стилі... І щоб не розмальовувати його квіточками, не малювати віночки на стелях... Щоб цього не було, щоб увага зосереджувалася на експозиції. Бо так працює музей. Оскільки це не був ніякий палац, який пристосовували, ніякий будинок, в якому жив Шевченко, — це був спеціально споруджений музей у сталінські часи, 35—37 роки, коли було заборонено будь-який західний вплив і будь-який європейський проєкт. І на Кричевського впаів оцей обов'язок.

— **Маю поставити два важкі питання. Перше. Ви завжди займалися охороною пам'яток культури, а споруда Кричевського — пам'ятка, існує паспорт, у якому вказано, що не можна порушувати при реставрації.**

— А що було порушено?!

— **Розписи зникли.**

— А коли їх робили? Їх робили не в часи Кричевського. Як хотіли, так і робили. Тому даруйте мені, я дуже добре знаю, що таке охорона пам'яток, і я з онуком Василем Лінде-Кричевським зустрілася, коли йому розповідали, що тут робляться страшні речі. Вони знайшли мене, приїхали до мене в майстерню, подивилися мої ескізи, і онук сказав: “Пані Ларисо, аби мій дідо був живий, то він би з вами погодився. Згодився б на таку сучасну експозицію”. А до цього він нічого не бачив, не знав, про який проєкт ідеться. Йому розповідали, що це буде гробниця, що це буде темниця. Бозна-що! Дозволяю кожному судитися, якщо є підстави...
— **Але у Вас вийшов контрадіалог із самим Кричевським...**

— Я не хочу навіть чути цього!

Тому що я зберегла Кричевського як архітектора. Я дала йому можливість зазвучати у найкращому, що він тут зробив — тектонікою. Розумієте? Тому що те, що йому тут доводилося робити... Костирко, який з ним працював, — а я з Костирком працювала років вісім чи десять, чи навіть дванадцять — в Академії мистецтв, розповідав, і Лінде-Кричевський розповів, що мама його, теж архітектор, розповідала, що її батько “мав викручені руки” — це його слова. Кричевський жодного дня не знав, що йому скажуть. І на всіх його ескізах — ось вони, всі тут представлені, то він майоліку пробує, то такий розпис, то інший, геометричний... Тому що воно не тулилося до цього! До грецько-римського варіанта квіточки не туляться!

Ми нічогісінко не зруйнували, але “Укрреставрація” дозволила собі ось це... — (показує на труби, вмонтовані в карнизи стелі), дозволила собі побудувати ліфтову шахту разом зі сходами, хоч так робити не можна! Внизу — з граніту і шкла тамбур. Даруйте мені, якщо ви все це добудовуєте, то не приписуйте Кричевському! Для чого ви берете вікна, які були в залі? Вікна, які були в залі, — такого ж розміру, розміщати на сходовій клітці! Спотворити фасад! Оце і є спотворення. А ромашки, дзвіночки і казна-що, так як вони їх реставрували — це був жах! Реставраційний розпис — жах! Точно такий — ви зайдіть в Успенський собор, який зараз реставрують, — це жах! Отакою ж синькою, марсом обведено навколо — це просто неможливо назвати реставрацією! Те, що робиться в Успенському соборі, я вважаю наругою над церковним розписом.

— **Ларисо Павлівно, чи є аналогії подібних реставрацій?**

— Якої реставрації?! Я не маю до неї стосунку. Я роблю експозицію — все! Але я маю відвагу абсолютно чітко казати, що цей будинок — це не музей Кричевського, даруйте мені.

Я справді щиро дякую Ларисі Павлівні Скорик за інтерв'ю. Здумав, що її бачення має своїх прихильників, а не лише опонентів, іду з музею. Радію, побачивши на століку біля чергової розкритої книги вражень відвідувачів і починаю надиктовувати записи тих, хто побував тут 23 і 24 серпня.

ЯК ЛЮБИТИ ШЕВЧЕНКА?

— **Ви сказали в телевізійному інтерв'ю, сидючи на східцях музею, таку... необережну фразу: “Хто такий Кричевський... порівняно з Шевченком?”**

— Сказала. Це свята правда! Це дуже обережна фраза. Тому що Кричевський за все своє життя закінчив своє будівництво, свої архітектурні проєкти в стилі архітектурного українського модерну. Цей будинок не має ніякого відношення до цього, бо в той час український модерн уже був заборонений, він уже пережив свою епоху. Він закінчився в 10—12-му роках. А цей будинок будувався в 35—37 роках. У цьому проміжку Кричевський нічого не будував. Він не пішов в авангард український, і тому не був розстріляний або відісланий в табори, так як наші архітектори-авангардисти, які, до речі, дали фору Європі, і вона потім мала можливість, так як і нашому живописному, на графічному авангарді, розвинути і піти вперед. А ми пішли на сталінське бароко, спочатку на ампір, а потім — на бароко. Тому, даруйте, треба все знати і бути чесними перед собою. Треба не кричати з того, а давати звіт собі щодо Кричевського.

— **Ларисо Павлівно, але в цій ситуації Ви стали уособленням зла проти нього...**

— Це у вашому розумінні!

— **Ні, не тільки в моєму.**

— Таких як ви, бо ви з “Просвіти”! То що ж зробила “Просвіта” за ці сім років, коли музей Шевченка стояв у ремонті?

— **А я Вам покажу наші публікації впродовж цих років...**

— Публікації ні до чого, — діло потрібне. Говорити можна багато — треба діло робити. Ми не говоримо про ваші публікації. Ми говоримо про те, що за сім років ні “Просвіта”, ні шановна комісія під проводом Яворівського у Верховній Раді — Комітет з питань культури і духовного відродження...
— **Двічі Комітетом ВР ухвалювалися рішення, а також було попереднього Комітету рішення ще за Танюка, коли директором музею був Ліховий...**

— (Перебиває). Це пусте. Знаєте — не по словах, а по ділах! Нема про що говорити, пані Любо! Сім років музей стояв, як конюшня. Коли ми приїхали сюди в березні, все було розвалене, я гірше не бачила.

— **Ларисо Павлівно, я тут була 2004 року, роботи йшли повним ходом!**

— Тоді почалася реставрація, але потім тривала шість років, незрозуміло з якої причини. А виявилося, що за чотири місяці можна все зробити! Треба, щоб воля була і треба, щоб не крали. Бо так, як розікрали фонди тут, то це просто жах!

— **Можливо, процес ремонту затулявся через неорганізованість процесу, несвоєчасність надходження коштів?**

— Ні, ні, ні — це наше вміння спочатку поживитися і бути на тому! А на великих дуже легко жити. Щось наше інтерв'ю затулялося. До побачення!

Я справді щиро дякую Ларисі Павлівні Скорик за інтерв'ю. Здумав, що її бачення має своїх прихильників, а не лише опонентів, іду з музею. Радію, побачивши на століку біля чергової розкритої книги вражень відвідувачів і починаю надиктовувати записи тих, хто побував тут 23 і 24 серпня.

Відгуки в книзі вражень відвідувачів музею (лексику й стиль зберігаємо)

23 серпня 2010 р.:

“Я вдячна всім, хто створював це диво! Шевченка дух хай всіх вас окриля! Це все достойно, справжньо і красиво — музеєм нашим квітчуйся, земле! Співачка Русина”.

“Ми в захваті від оновленого храму української культури, який тепер достойно увійде в третє тисячоліття. Справжнє надбання нашого міста, всієї України: осучаснений, оновлений, з чудовою радісною атмосферою. В ньому відчувається дихання справжньої свободи. Щиро вдячні за це! Нехай Господь благословляє на нові звершення і подальше зростання! Олександр та Людмила Олійники”.

“Чудова сучасна галерея на базі музею Шевченка. Можна здавати приміщення під тимчасові виставки і заробляти гроші. Підлога не витримує критики. Підпис”.

“Семья Левицких имела честь присоединиться к празднику открытия музея, услышать музыку души Украины с надеждой, что петь она будет от радости и добра, а не от горя. Одесса”.

“Якби зустрілися з тобою, чи ти б згадала?..” Ми зустрілись — прекрасна експозиція і задум музею — забути Т. Г. Шевченка неможливо. Старший викладач Київського радіомеханічного коледжу Л. В. Зінчук, 58 років”.

“Рада, що нарешті відбулася ця довгоочікувана подія — відкриття музею. Музей вражає своєю експозицією: прості, лаконічні форми, мінімалізм... Дійсно, не схожий на всі інші, що представлені у різноманітті музеїв, присвячених Шевченку. Кожен експонат символічний, проте, на мою думку, це нерациональне використання простору і вся цінність музею — у використанні техніки та мармуровій підлозі. Салтикова”.

“Насамперед вдячна Господові за дійсно грандіозний скарб українського народу — грандіозного митця Шевченка. Я з гордістю дякую долі, що в Каневі знаходиться перлина нації — національний музей. Побувавши в оновленому музеї, відчула дух Шевченка, який надихає на творчість, окрилює. Окрема вдячність тим, хто зумів зберегти та передати нашу любов до Шевченка. Люблю Україну! З повагою Литвин Юля”.

“Не музей, а пустка! Встань, Тарасе, подивився на свою країну! Чи такою уявляв ти рідну Україну? Лікар з Броварів Солошенко”.

“Від сьогодні музею Тараса Шевченка в Каневі не існує. Сподіваємось, — ненадовго. Іщенко Михайло Єфремович, учасник відкриття музею Шевченка 1939 року, — тоді мав п'ять років”.

“Заповіт” Шевченка виконали на сто відсотків — “ї лани широкополі, і Дніпро, і кручі” — йому “видно, йому чути, як реве ревуцький”. Костюк”.

“Люблю Україну, люблю Шевченка з його прекрасними ідеями. Дай Бог, щоб ці ідеї воплотилися в життя. Ілляш”.

“Товарищи! А где же все экспонаты? Где картины? Где скульптуры? Ужас! Підпис”.

“Мрамор, розкіш — нічого цінного, історичного. Хочеться плакати... Де експонати старого музею?”

У дев'яностих роках подаровано книгу “Кобзар” в'язнем табору. Де книга? Де кімната, що організувалася?! Це історія... Музей-жах! Жителька Канівщини”.

“Головне — пам'ять, яка б вона не була, а вона — від душі, від серця. Нехай всі читають золоті слова нашого земляка: “Борітеся — поборете!” Мені 15 років, Київщина”.

“Бажання побачити оновлений музей було більшим, ніж задоволення від побаченого... Музей став білими стінами, а не історичною цінністю. Ярова Галина Василівна”.

“Приехал с России посмотреть музей, была разочарована. Да, ремонт хороший, но посмотреть не на что. Тот музей был лучше. Козленко В. Л. Россия”.

“Відаємо шану великому українському синові. Відвідавши кволий відновлений музей і могилу поета, дуже раді, що Україна шанує одного з великих своїх синів. Сім'я Куйбіда. м. Київ”.

“Замість того, щоб угрохати такі гроші та побудувати цей монумент з граніту, краще б створили кваліфікований, по-справжньому люблячий найукраїнця Т. Г. Шевченка, який би розкрив народу нашого Генія. Ми шоковані побаченим! Пустка! Жодного коментаря, жодного пояснення до документів, що представлені. Сором! Але, саме головне, що президенту Януковичу годилися. А може й ні, бо не знайшлося тут його хваленої оди. Росіянка, яка любить Україну по-справжньому”.

“Я і мої діти сьогодні впервые попали в музей Шевченка. Жаль, що ми не були здесь раньше, чтобы понять, что же такое это место представляет по-настоящему. Фирчук, Кировоград”.

“Ми розчаровані. У дітей України не буде уявлення, справжнього бачення Поета як українця, як батька нашого народу. Музей більше схожий на картинну галерею, ніж на історичний музей митця. Згляньтесь і поверніть нам історичні пам'ятки, інакше наступним поколінням справжній Тарас буде невідомий. Сім'я Глубових, м. Канів”.

“Нашим розчаруванням від побачених змін у музеї немає слів. Це не музей, а картинна галерея. Просимо повернути ті експонати, які були раніше, щоб можна було дітям і внукам розповідати про минуле. Новікова, Канів”.

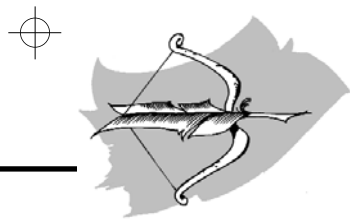
“Нашим розчаруванням від побачених змін у музеї немає слів. Це не музей, а картинна галерея. Просимо повернути ті експонати, які були раніше, щоб можна було дітям і внукам розповідати про минуле. Новікова, Канів”.

Записи від 24 серпня 2010 р.

“Сумно від побаченого — немає того українського колориту, який залишився у пам'яті. Підпис, Канів”.

“Пані Скорик, Ви правду сказали, що не всі вас зрозуміють — жаль за тим музеєм, який я бачила в десятирічному віці, ще в 1985 році. Сумно! Добре, якщо все є в фондах, а не розхапано по руках. Надіюсь, прийде час і все стане на своє місце. Внукам покажу те, що бачила сама дитиною. Підпис”.

“Побувавши в реставрованому музеї Т. Г. Шевченка, хоч висловити своє враження від побачено-

го. Від музею віє холодом, немає українського колориту, тепла. Де поділися картини Шевченка, дарунки, вишиті рушники і великий портрет Тараса Григоровича? І взагалі — це не музей, а галерея. Зовні музей нагадує лікарню, без розпису, який був до цього. Покинула музей з почуттям розчарування. Хотілося, щоб до музею повернули речі Шевченка і більше тепла — нашого українського, а не мраморні сходи та підлога. Соченко, Канів”.

“Сучасно, стильно, по-новому, але, на жаль, музей став схожим на картинну галерею. Шкода, що нема багатьох експонатів. Музей втратив національний колорит. У ньому було затишно, комфортно, по-домашньому, відчувався безсмертний дух Кобзаря — нашого духовного батька. Родина Гончарів, м. Канів”.

“Пані Скорик, навіщо ви вдруге поховали Василя Кричевського? Жаль! Житель м. Канева Семиволос”.

“З гіркою й боєм лишаю відреставрований музей великого Поета України. Цінний і дорогий кожному українцеві музей в минулому... Горі архітектору Скорик. Тимошенко”.

“Осучаснення музею довело до жахиття експозицію. Страх, а не музей. Ростислав”.

“Прийшов до хати — нема в мене хати, згоріла... Саме таке враження в мене залишилося після відремонтованого пані Скорик музею. Боже, куди Ти дивився, коли допустив до світлиці темний дух нічного мороку?! Прийде час і ми все зробимо так, як і задумав свого часу видатний Кричевський. Краєзнавець Володимир Тихонов”.

“Враження гнітюче — де ж дух великого Тараса?! Питання риторичне. Я виріс в тому, шевченкувому музеї... Справжньому музеї, а тепер його немає. Василь Герасименко, житель вулиці Бесарабія, Канів”.

“Ми ніби пройшлися по центральному київському вокзалу — поверніть попередні експонати! Подружжя Парченків, Канів”.

“Це не музей! Це вокзал імені Лариси Скорик. Ця так звана експозиція розрахована на недумаючих людей. Вона не спонукає до роздумів, не пробуджує того українського духу, яким гордився великий наш земляк і який поставив із його творів. Ця реконструкція тільки підкреслює неукраїнську владу, в якій б українські шати вона не ридилася, що ми маємо сьогодні. Та нічого — все проходить, а Україна та її Пророк Шевченко — вічні. Слава Україні! Голова Канівської міської організації ВО “Свобода” Гамалій”.

“Тарасе! Встань і подивився, на що перетворили твою хату! Ганьба! Сім’ї Гриценків, Калініченків, Зайцевих. Канів”.

“Перше враження — це помпезність експозиції і будівлі всередині. Друге — це мраморова підлога, яка підсилює шум. Бажано було б повернути дерев’яну підлогу. Третє — це, фактично, картинна галерея, хоч відомо, що Шевченко-поет, батько нації, перший націоналіст. Цього не видно з експозиції. З часом потрібно відновити експозицію — зовсім не відчувалося, що це музей на могилі поета. А те, що показано — без коментарів. Анастолій Цівалдовський, член “Просвіти”.

“Від Шевченка лишилася тільки посмертна маска. Експозиція не дасть нічого ні розуму, ні серцю, ні народному духу. Вона про любого знівельованого чоловіка, але тільки не Шевченка. Нікого не навчить нічому. Косіч, Канів”.

“Доборолась Україна до самого краю...” Підпис”.

“Скажіть, куди поділись наші експонати?! Яка неповага до нашого поета! Ганьба цій владі, ганьба тому, хто відтворював цей музей! Семчук, житель Канева”.

“Я Бабушка Света, на могилу Шевченка кожен год приїжджаю... Приїхала сьогодні і в мене сльози не з очей котились, а з самого серця. Мені сімдесят років, я з Канева. Сумне враження, все погане”.

“Ми народились та вирости в Каневі.”

Пам’ятаємо музей з самого дитинства. На цій горі ми одружувалися, зустрічалися з гостями. Під час реконструкції приїздили сюди не один раз. Довго ждали повернення музею. На жаль, не діждалися... Чудовий виставковий центр! Чудова плазма, во — банерна експозиція! А де ж музей Тараса Григоровича? Жители Канева, вік від 26-ти до 34-х”.

“Останній раз в музеї з друзями та рідними була вісім років тому. Сьогодні, 24 серпня, ми нарешті потрапили до нього. Враження лишилися негативне. Раніше ми обходили всі зали не менше як за дві години, а сьогодні за десять хвилин.

Де поділися безцінні експонати? Де поділися наші національні символи? Де поділася зацікавленість музейними експонатами? Сьогодні вже не хочеться знову і знову повертатися до відновленого музею”.

“Наша держава, як і все на світі, не стоїть на місці, усе змінюється, все осучаснюється. Нам, молодим людям, набридло бачити “європейські стандарти” — нам хочеться свого, рідного і національного”.

“Я родився, виріс в этом городке. Единственная достопримечательность его — Музей Шевченко, который славился на весь мир. Но теперь это уже не музей, а просто какое-то заведение. Не хватает барной стойки... В общем, хороший клуб. Где все делось? Где вся красота? Один мрак в душе. Підпис”.

“А у селах у веселих і люди веселі...” “...якби не осталося сліду панського в Україні”. Вічна пам’ять і хвала народному поету, а не панству — бо ж розплодилося його багато, а про народ немає кому думати! Невчереп”.

“Великий жаль від побаченого в музеї — зник дух Шевченка, дух України. Занадто все по-сучасному і мертво. Не промовляє до серця... Люба Витвицька”.

“Раніше був музей Шевченка, а зараз — незрозуміло що. Істоміна”.

“Дуже жаль! Я шокована від побаченого. Ми чекали сім років, могли б почекаати ще — щоб побачити дійсно народний музей”.

“Шок, шок, шок! Хуже быть нельзя: уничтожено все. Это не тот музей, который мы хотели бы видеть”.

“Якби ви вчилися так, як треба” (і далі за текстом). Відвідування музею викликало шок: де експонати музею? Верніть народу народне! Сім’я Степури”.

“Враження після огляду музею дуже негативне. Верніть нам той музей, те життя, того Шевченка, а ці картини заберіть”.

“Очень тяжело смотреть, где старые экспонаты? Просим вернуть, чтобы видели, что это музей Шевченко”.

“Жах, жажливо... А де ж музей?! Київ—Канів”.

“Делегація з Черкас. Це затрачений час. Після реставрації музей мав би набити грандіозного вигляду, стати достойним відображенням Шевченка, а цього не відбулося. У стінах музею не має духу Шевченка, надзвичайно мало експонатів — поверніть їх із фондів! Відсутність української символіки, відсутність підписів під експонатами... Що швидко робиться — те кривеньке родиться”.

“Недолік у тому, що Хрест, який був скинутий у кручу, так і не розташували на належному йому місці. Мабуть, потрібно було бути дуже талановитою людиною, щоб так сплотно музей, який перетворився на хол готелю... Навіщо скинули навіть пам’ять про великого Кобзаря?

Музей не має ніякого навантаження — що тут дивитися, монітори? Це просто жах, потвора. Верніть наш музей! Ми не хочемо такого знування з нашої пам’яті! Коржов”.

“Господи, навіщо дозволяєш так безжалісно знищувати українство в Україні? Навіть із святині українського народу зробили безликий склеп... А де ж душа поетова святая?! Ми бажали бачити тепло, добро, красиву експозицію, а не холодні стіни без єдиної квіточки, жодної вишиванки чи рушника українсько-

го... Такий жаль душу бере, що піду краще до Тарасової могили, де мов живий він стоїть і вічно дивиться на Дніпро... Маковська”.

“Пані Ганно, ви, як чортополох, занесений з другої планети. До яких пір ви будете знущатися над Україною? Звільніть її від свого охабнілого тиску. Підпис”.

“Дуже шкода, я чекав більшого. Майже нічого не сподобалося, тільки сподобався плазмений телевізор. Думка: скільки в цей музей вгнали мільйонів? Матвій, 14 років, Київ— від щирого серця”.

“Гнетуще, мрачно и пафосно... Исчезло самое главное: тихий свет возвращения к корням, к самому себе. Канев, Дехтяренко”.

“Вдячні за спробу зберегти пам’ять про Кобзаря. Вибачте, але дух Шевченка втрачено і переборщили дуже з сучасністю. Це Ваш проект, пані Скорик, і тільки Ваш! Маємо надію, що Ви переглянете своє бачення пам’яті Шевченка”.

“В особливий спосіб радіє серце, коли перебуваєш на горі — цій святій великій землі Кобзаря і в особливий спосіб засмується серце кожного з нас, коли бачиш, що музей перетворено в споруду, де немає духу українського! І ми бажемо відродити ці розписи, ці вітражі, полотнища вишиті і так далі. Слава героям! Героям слава! Делегація зі Львова”.

“Нарешті дочекалися відкриття музею в Каневі, але де, де ж тут Шевченко? Все, що я побачила в модерному музеї, можу побачити в книжках чи Інтернеті. Куди, панове, автори проекту, мені тепер привезти свою онуку? Де тут Україна? Євгенія”.

“Ми жителі Канева. Який страх, куди поділися експонати? Музей наш навіював побожні відгуки в душі, а це наче вокзал. Верніть дарунки людям музеєві. Просто страшно, що цей, головний музей нашого Тараса, став таким... Ларисою Скорик знищено музей Т. Шевченка, знищено те прекрасне, що було раніше. Вимагаємо повернення назад”.

Мені лишалось зафіксувати на диктофон ще чимало записів із книги вражень відвідувачів музею, — тут лише частка відгуків тих, хто побував на Чернечій горі 23—24 серпня, а за віком, нагадаю, з легеньким сумовитим дощиком відпливала п’ятниця 27 серпня. Аж тут пролунав чіткий, імперативний голос Лариси Павлівни Скорик:

— Оскільки Музей ще не здано, ми ще Акта не підписали... То ніяких книг, ніяких літописів ще не має права тут бути! Музей неготовий і незданий! І це треба виїняти і забрати з собою (вказує на книгу вражень) і ніяких цих відгуків ще бути не може в неготовому музеї! Він не зданий ще ні по Акту, ні договору ще не підписали. І даруйте, я маю це забрати і це не має ніякого відношення (забирає від мене книгу вражень).

Хочу заперечити, що книга відгуків — це власність музею, а не автора експозиції, що, якщо Музей неготовий і незданий, то відгуки перших відвідувачів — добрий орієнтир для автора експозиції, що ці записи залишили здебільшого жителі Канева, але дарма говорити — і книга, і Лариса Павлівна віддаляються від мене. Гукаю в слід:

— Ларисо Павлівно, якщо не даєте записати враження, то ще одне питання: канівці пишуть про те, що в Музеї втрачена ідея храму-світлиці Шевченка...

— Ми вже закінчили з вами розмову. Оно вам хата, там стоїть!

— То не Шевченкова. То хата сторожа Ядловського...

— То — хата! То — хата!!! Ви вважаєте, що хата може бути на дві тисячі метрів квадратних? Та навіть круті нині собі таких хат не роблять!

Мені прикро й образливо: я шаную Ларису Скорик, професора кафедри архітектури Української академії мистецтв, ту пані Ларису, що власними руками утворювала вбранство зали, де відбувалися Установчі збори НРУ; голувала в залі ВР. Маленька й легка, злітала над тисячними мітингами початку дев’яностих і люди несли її на руках... Ту Скорик, з якою Кравчуку було “приємно стояти в одній трибуні” і яка захищала “Просвіту”. Ту талано-

виту Ларису Скорик, яка пише вірші, має надзвичайно гостре відчуття сучасності і тамує в своєму чітко артикульованому голосі самотність людини, яку не завжди розуміють.

Нині Лариса Павлівна стоїть навпроти і дивиться на мене поглядом, в якому — заміс зневаги і роздратування. Так дивляться... словом, так дивляться на щось.

— Даремно Ви так, Ларисо Павлівно, — кажу їй. — Я ж знаю, що Ви — не така. Ви любите Шевченка...

— Так, я люблю Шевченка! І прошу: не беріть на себе відповідальність, що ви одна знаєте, як треба любити Шевченка!

ПІСЛЯ СКАЗАНОГО

Ось така розмова з автором нової експозиції в Музеї Шевченка на Чернечій горі увінчала моє відвідування і, скажу по правді, стала мені в пам’ятку. В’їла мене Лариса Павлівна, ох і в’їла! І не лише мене. А й тих, чії думки зафіксовані в арештованій нею “Книзі вражень”. І сьогодні цього рукопису немає на звичному місці — очевидно, наділила влада пані Ларису такими повноваженнями, що ніхто й слова проти не скаже! Втім, це вже заносить політику, а Лариса Павлівна строго зауважила мені, дорікаючи допомогою від держави, що “Просвіта” має просвіщати, а не займатися політикою. Ох, Ларисо Павлівно! Ваша правда, якби ж політика не займалася “Просвітою”, не лізла в мовні питання з нахабною усмішкою слідчого Колесниченка, не зближувала бузинячю потилицею, не розмахувала імперськими каділами... І то не лише тепер, скоро 142 роки буде від того часу, як о. Й. Заячківський, земляк-галічанин Ваш, Ларисо Павлівно, перших просвітан благословляв: “Бідна Україна-мати, бідні і ви, сини її. Праця — це ваш капітал, з котрого маєте сплатити довг народові. Так, ви знаєте, і нарід того свідомий, що ваша нинішня наука оплачується тим мізерним грошем, на котрий нарід криваво працює. А як доробитесь куска хліба, щоби вас Бог охороняв від тої сьогочасної чуми, від огидного космополітизму, котрий є погубителю всякій народності, — то держіться свого народу... не дайтеся відорвати від вашої матері — від народу! Тоді лише ви будете сильні в народі, а нарід вами славний!”

Зізнаюся Вам, мужня Ларисо Павлівно, що мені огидні космополітизм з глобалізмом вкупі, а особливо, коли це стосується Тараса Шевченка. Що я маргінально плачу, коли читаю його останні рядки, датовані 14 і 15 “феврала” 1861 року, написані в Петербурзі — тому самому “Петропольським лабіринті”, де був він і молодий, і великосвітським, і в арештантській робі ходив в’язничними сірими коридорами... Втім, всі це знають, як і ті останні, передсмертні його бажання: “...Та як буду здужать, // То над самим Плегетонном // Або над Стіксом, у раю, // Неначе над Дніпром широким, // В гаю — предвічному гаю, // Постаवлю хаточку, садочок // Кругом хатини насажу...”

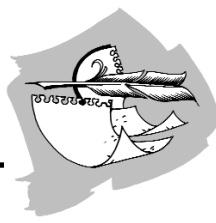
...Коли я приходила в той, нереставрований музей, то, як і тисячі блаженних серцем, відчувала світло тієї “хаточки”, яку всупереч сталінам, хрущовим і т. д. створили працівники заповідника, здебільшого, жителі Канева, з чіми прапрадідами збирався сусідувати Тарас Григорович...

Може, оте світло і є моя любов до нього. Може, вона така ж безхитрісна, як хрестик на його вишиваних портретах і рушниках, дарованих звичайними українцями, як веретено, що є в нинішній експозиції, — пряде невидиму нитку зі сльози тих, хто любить Тараса і не думають, що треба вчитись любити модерно — просто люблять...

Доля—Муза—Слава привели сина кріпака у царство Духа. Дуже можливо, що саме це й лежало в основі задуму автора оновленої експозиції Л. П. Скорик. Поки що ж розрізнені експонати та факсимільні копії, як свідчення цих філософських категорій, єдиного цілого не творять. Це, скоріше, лише деталі до задуманого царства. Хто і що ховається в деталях? Дух, як відомо, всеохопний.

Любов ГОЛОТА
Київ—Канів—Київ
27 серпня 2010 р.

P.S. До редакції вже надійшли й офіційні матеріали, і відгуки відвідувачів. Маємо багато світлин. Усі вони знайдуть місце на сторінках газети. Просвіщаймося, небайдужі!

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Продовження.
Початок див. у ч. 20, 21, 23, 24,
26, 29, 32, 34 за 2010 рік

МОЯ ДРУГА СВІТОВА...

На перших порах українці багато домоглися. Так, у Краківському дистрикті почала активно вживатися в закладах і публічних місцях українська мова, видаються українськомовні “Краківські вісті”, німецька влада в Генеральному губернаторстві узгоджує із Українським Центральним Комітетом призначення українців війтами і солтисами. Навіть у тих селах, де українці не є більшістю. Правда, натомість німецький режим в Галичині віддає у зайнятті адміністративних посад перевагу полякам. Очевидно, що це вносило конфліктний вірус у взаємини між українцями і поляками.

22 травня 1940 року влада Люблінського дистрикту урочисто, в присутності Голови Українського Центрального Комітету Володимира Кубійовича, передала Холмський римо-католицький кафедральний собор та 20 церков, які були за згодою довоєнної польської влади підпорядковані цьому римо-католицькому собору, Українській Автокефальній Церкві. Поверталися в лоно Української Православної Церкви на чолі з митрополитом Діонісієм і православні церкви. Митрополит Діонісій після аудієнції у Вавелі 23 вересня 1940 року з губернатором Гансом Франком започатковує українізацію Православної Церкви, висвячує на єпископів І. Огієнка і архимандрита Паладія. Його Церква нараховує 241 тис. прихожан, Українська Греко-Католицька — 315 тис.

Йшлося про відновлення історичної справедливості, принаймні, набуття українцями тих прав, які вже в XX столітті були порушені. Українці пам’ятали, як відомий польський політик Роман Дмовський, який очолював створений у серпні 1917 р. у Женеві Польський Національний Комітет, вже 1917 року розробив план поділу українських земель і демонстративно, ще не маючи за своїми плечима незалежної Польщі, вручив державам Антанти цей проект. Ясна річ, українські землі, за планами Дмовського, мали б бути поділені між Польщею і Росією. До речі, за одним із кількох проектів пропонувався відновлення статусу автономії Польського Королівства в складі Росії. І якщо Юзеф Пільсудський не розглядав Україну як можливе нове державне утворення, хоча визнавав права українців, білорусів і литовців на самовизначення, то Роман Дмовський обстоював ідею якнайбільшого поглинання східних земель відновленою Польщею і не поділяв думки щодо виходу України зі складу Російської імперії та перетворення її на незалежну державу: “Україна стала б виразкою на тлі Європи”¹.

Ці плани розглядали в окупованому у вересні 1917 р. військами Центральних держав Королівстві Польському, для якого Німеччина і Австро-Угорщина створила Регентську раду, яка й мала керувати окупованими територіями. Саме Регентська влада оголосила 7 листопада 1918 року незалежність Польщі. Перші кроки незалежної держави були рішучими: усунення від влади окупаційних органів урядування та створення національних збройних сил. На начальника вождя збройних сил Польщі був призначений Юзеф Пільсудський, а вже 22 листопада його іменують Тимчасовим керівником Польської держави.

Польща з перших днів відновлення незалежності почувалася впевнено, діяла рішуче, бо вже в січні 1919 року рішенням Паризької мирної конференції держави Антанти закріпили статус Польщі як незалежної держави. В Антанти бу-

ли власні плани щодо Польщі, бо загроза більшовицької Росії та нечітка налаштованість Німеччини, яка переживала драматичні події (повстання матросів імператорського флоту в Кілі, загальний відступ німецької армії і, врешті-решт, зречення 10 листопада 1918 року імператором Вільгельмом II престолу) схилили країни Антанти до рішення визначити роль Польщі як буферної зони і проти російського більшовизму, і проти Німеччини.

Українці Східної Галичини і Буковини добре запам’ятали думку Тимчасового керівника Польської держави Пільсудського про права українців на самовизначення, до того ж їх спонукала до активних дій щодо виборення національного державного утворення і розпад імперії Габсбургів та утворення на території коронних земель Габсбургів нових національних держав.

Спочатку члени УНР-Ради К. Левицький, Я. Цегельський та інші чільні діячі вважали, що “владу потрібно отримати від австрійського намісника лише з дозволу цісаря, а не збройним шляхом”².

Але події в Європі та Російській імперії так драматично розвивалися, що УНР-Рада направила в той же день, 31 жовтня, делегацію на чолі з К. Левицьким до намісника Галичини Гуйна з вимогою передати УНР-Раді всю повноту влади в Галичині-Буковині. Був знайдений відповідний правовий привід — цісарський маніфест від 16 жовтня, який дозволяв за одностайним побажанням українського народу передати УНР-Раді. Та була інша, значно складніша проблема — Польща, яка в особі передусім Юзефа Пільсудського гарячково думала над забезпеченням себе від тиску Німеччини і Росії. Польський лідер майбутнє незалежної Польщі бачив у федеративному союзі з сусідніми країнами, передусім із Литвою, Білорусією і Україною на чолі з Польщею.

28 жовтня 1918 р. постала незалежна Чехословаччина, 29 жовтня — Королівство Сербів, Хорватів та Словенців, 31 жовтня збройне повстання в Будапешті вирішило незалежницьку долю угорського народу, 11 листопада у Варшаві було проголошено Другу Річ Посполиту, 12 листопада імператор Австро-Угорської імперії зрікся престолу, що означало крах цього імперського державного утворення, і в цей день, 12 листопада, Карпатська Русь проголосила державну незалежність.

Проголошення 1 листопада 1918 року Західно-Української Народної Республіки прискорило певною мірою і крах Австро-Угорської

імперії, і появу нових незалежних держав. Військовий комітет УНР-Ради на чолі з Дмитром Вітовським діяв рішуче — українці пішли на збройне захоплення влади, бо усвідомлювали, що шляхом переговорів із країнами Антанти, а також із Польщею не вдасться досягнути швидких рішень на свою користь. До того ж члени УНР-Ради знали про створення польського Ліквідаційного комітету і розуміли, що проголошення незалежної Польщі відбувається найближчими днями і польські очільники обов’язково запропонують програму відновлення Польщі в кордонах 1772 року.

Але УНР-Рада на це не зважала, схвалюючи “Тимчасовий Основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської імперії”, створюючи вищий орган виконавчої влади — Тимчасовий Державний секретаріат (згодом — Рада Державних секретарів Західно-Української Народної Республіки) під головуванням Костя Левицького. Особливе занепокоєння і роздратування Польщі викликав прийнятий 16 листопада конституційний закон “Про тимчасову адміністрацію областей Західно-Української Народної Республіки”. Згідно з новим адміністративним поділом, який передбачав 49 повітів, кордони нової української держави поширювалися на схід від річки Сян, загальна площа її складала близько 40 тис. кв. км із 4 млн населення³.

11 листопада 1918 року поляки захоплюють Перемишль, а 19 березня 1919 р. польські війська вже пішли наступом на Львів. Почалися кровопролитні українсько-польські бої. 30 квітня Львів опинився в руках поляків. Румунські війська захоплюють Буковину. 16 липня 1919 р. вцілілі частини Української Галицької Армії переходять Збруч і з’єднуються з військами Директорії. Західно-Українська Народна Республіка впала через розгортку Польщею агресії і цим “оживила” давні конфлікти та взаємоборення між українцями і поляками. Тогочасний прем’єр-міністр Великобританії Девід Ллойд Джордж згодом напише: “Щойно звільнені народи Південної Європи були готові перегризти один одному горлянку в гонитві за крашчими шматками спадку померлих імперій... ніхто не завдав нам стільки неприємностей, як поляки. Сп’яніла від молодого вина свобода, яке їй дали союзники, Польща знову увяла себе цілковитою господиною Центральної Європи... Право народів самим визначити свою національну приналежність

було негайно відкинуто польськими лідерами”⁴.

Великобританія в особі прем’єр-міністра Девіда Ллойда Джорджа, на відміну від Франції, передусім її прем’єр-міністра Жоржа Клемансо та маршала Фердинанда Фоша, які орієнтувалися на створення великої Польщі за рахунок земель сусідніх народів, підтримала так звану доктрину Вільсона. Президент США Вільсон обстоював право фінів, литовців, латишів, українців на можливість вільного розвитку. Цю позицію в доктрині Вільсона поділяв Ллойд Джордж, а представники Сполучених Штатів однозначно заявили, що Східна Галичина “не повинна належати Польщі”⁵.

Великобританія і США, по суті, однозначно підтримували право України на свою незалежність. Так, Сполучені Штати “висунули водночас певні рекомендації: підтримати самостійну Українську державу; передати Східну Галичину Україні; якщо Україна перебуватиме “в стані хаосу”, передати Східну Галичину Польщі, але тільки як автономну частину, якій Ліга Націй гарантуватиме право на вирішення власної долі в майбутньому; Крим повинен належати Україні як природній материк.

США та Великобританія також виступили проти польської інвазії в Галичині. Аргументи полягали в тому, що воювати проти більшовиків можуть і повинні лише громадяни країн, які зазнали більшовицької агресії, а не поляки”⁶.

Західноукраїнські політичні лідери і державні діячі, передбачаючи Злуку ЗУНРу з Українською Народною Республікою, виходили з того, що 9 лютого 1918 року УНР у Бресті, відразу після проголошення Українською Центральною Радою у січні 1918 року самостійності Української Народної Республіки, підписала мирний договір з чотирма центральними державами. Згідно з цим міжнародно-правовим актом, до складу Української Народної Республіки приєднувалися землі Польського Королівства, які розташовані вздовж лівого берега Бугу — з Ромашовим, Замостям, Холмом та Білою Підляською.

Ці землі входили до створеної Російською імперією 1912 року Холмської губернії, на території якої переважали українці — їх нараховувалося, за російським переписом населення 1897 р., понад 70 %.

Польська сторона не сприймала рішення Брестського договору, а тут ще Австро-Угорська імперія відмовилася ратифікувати цей договір, чим ускладнили домагання

українців щодо відокремлення Галичини та Лодомерії.

Поляки ніяк не згоджувалися на поділ Галичини на Східну Галичину, яку вони традиційно і вперто називали Східна Малопольща, і власне польську Галичину, і претендували на “повну” Галичину. Але ця проблема не могли розв’язати ще й тому, що назріла потреба вирішувати долю тих територій, які належали до колишньої Австро-Угорщини, і Східна Галичина не могла “випасти” з контексту цієї великої проблеми, до речі, пов’язаної з російськими інтересами.

Незбаром був підписаний Версальський трактат, але в ньому кордони Польщі, які не були позначені в цьому договорі, мали б пізніше бути встановлені. 20 листопада 1919 року центральні держави вигадують так званий мандатний принцип, тобто ухвалили діяти й далі за мандатною концепцією. Польщі було обіцяно надати мандат на Східну Галичину на 25 років, а далі статус Східної Галичини визначатиме Ліга Націй. Та Польща швидко захопилася за цю ідею керуватися мандатом на право володіння Східною Галичиною і почала активно порядкувати в цьому краї. І хоча еміграційний уряд ЗУНРу на чолі з Є. Петрушевичем намагався опротестувати ці дії Польщі, а також мандатне рішення центральних держав, Польщі, яка мала велику підтримку Франції та інших держав Європи, вдалося добитися заяви Ради Амбасадорів від 12 липня 1921 р. про невизнання уряду ЗУНР, а отже, і права цього уряду представляти цю територію та її населення.

Українці програли дипломатичну боротьбу і за Волинь, яка була під російською окупацією. Держави Антанти 8 грудня 1919 р. визнали, посилаючись на рішення Версальського договору, право Польщі на встановлення регулярної адміністрації на захід від лінії, яка охоплювала Королівство Польське, утворене ще 1815 року на Віденському конгресі, разом із колишньою Білостоцькою областю.

“Лінія Керзона” — це і є та назва лінії, яка дозволяла Польщі вводити своє адміністрування на захід. Крім того, Польща виношувала плани розширити свій вплив і на території, розташовані на схід від “Лінії Керзона”.

Чи не найдраматичнішою крапкою, поставленою на зменшуваний, мов шагренава шкіра, карті України, була політична польсько-українська конвенція, підписана між УНР і Польщею 21 квітня 1920 р. Єдина позитивна особливість цієї конвенції — визнання права України на незалежність, все інше — ганебні поступки, зокрема відмова УНР від західних територій Волині, Підляшшя та Східної Галичини.

А вже останньою крапкою на існуванні Української Народної Республіки стали російсько-польські мирні переговори, які розпочалися 21 вересня 1920 р. у Ризі.

Микола Жулинський вчителює у Дубровицькому районі Рівненської області

¹ Романюк Р. Польська політична думка початку XX століття і проблема відродження української державності // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. Вип. 4. — 202. — С. 352.

² Томюк І. М. Галицька армія в боротьбі за державність і соборність України. (1918—1920 рр.): Дис... канд. істор. наук: Національний університет “Львівська політехніка”. — Львів, 2004. — С. 10.

³ Костів В. Конституційні акти відновленої української держави 1917—1919 років і їхня політично-державна якість. — Торонто. 1964. — С. 165.

⁴ Ллойд Джордж Д. Права о мирных переговорах. В 2-х т. — М., 1957. — Т. 1. — С. 266, 268-269.

⁵ Див. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. У 7 т. — Скраптон, США. 1962—1966. — Т. 4. — С. 140—141.

⁶ Яневський Данило. Проект “Україна” або Крах Симона Петлюри. Харків. “Фоліо”. — 2010. — С. 181—182.